

a l'ermita de la serra de Begudà li donaren el nom de Sant Odilon, l'abat de Cluny, en memòria d'aquest comte. En *Cat. Car.* llegim *Odilo* comes a. 812 (46.11, 309.6, 313.28 i 443) i *Odiló* comte de Girona [?] (40.4, 312-314).

*ETIM.* Resulta, doncs, ben probable —almenys amb abast lexical— que *Santalo* ve de *Sant Odlon* (< ODLON) amb *O-ó* > *a-ó*.

<sup>1</sup> És un mas a 575 alt. dalt de la serra que puja des de Castellfollit de la Roca (on el riu Toronell desemboca en el Fluvià), cap als cims de *St. Julià del Mont* (que ja cau damunt Besalú); a 0h45 de *Castellfollit* i 1h15 de *St. Julià*: un poc a l'esquerra, queden les ruïnes d'una ermita (que avui en diuen de la *Devesa* [potser la que originà el nom de *Santaló*]. *CATorras, Pir. Cat.* vii, 103.

*Santamaira*, V. S- (misc. moss.) *Santandria*, V. vol. i, 253 *Santanix*, V. *Santanyi Santanyí*, V. vol. i, 254 *Santaon*, V. *Sedó Santargil*, V. S- (misc. moss.)<sup>20</sup>

La SANTELLA

Clot de la *santéla*, en te. de Xaló (al SE. de Dénia),<sup>25</sup> nom recollit en la meva enq. de 1963 (xxxiv, 75.17). Sens dubte d'herència mossàrab, que suposàvem provinent de *SENTÍCULA*, dimin. del ll. *SENTĪX*, -ĪCIS 'esbarzer', que ha donat els diversos *NLL La Sentiu* del Princ. (veg. aquest art.). Però hi ha l'objecció que la Ī de -ĪCULA hauria donat -illa, no -ella.

D'altra banda hi hagué un lloc valencià *Santa-Illa* que rendia al fisc, puix que figura a l'índex del Real Patrimoni (fº 118, *BSCC* 1935). No en sé d'altra notícia, però hi ha raó per sospitar que sigui el mateix lloc, o almenys tingués semblant etimologia.

És clar que no hi ha tal santa. El nom coincideix amb *Santaella*, poble a la prov. de Còrdova (p. jud. La Rambla): en els escriptors sarraïns figura en lletra aràbiga com *šent Yela* i en altres *šenteğela*.

Per altra banda, a la Mancha hi ha *Chinchilla*, vila ben coneguda. I en fi un homònim prop de Baeza. Ara bé, d'aquestes hi ha també mencions aràbigues, grafiades *ğenğela* en l'Idrissí i el Himyarí; i *ğinğila* en Yacut; però per altra part, en forma més conservadora,<sup>45</sup> és *šenteğela* en Abenalabbar, i també en Yacut i el Himyarí. Dono les cites i detalls d'aquests *NLL* manxecs i cordovès en el meu article de *Top. Hespèrica* i, 45.

La forma *šenteğela* revela que l'etimologia de tot plegat és *SENTICELLA*, dim. romànic de *SENTIX* (supra). En part es va contraure en *šentčela* o -čilla (la ġ pot ser grafia aràbiga imperfecta per č); car també el *NL* cordovès consta en grafies més arcaïques, com *šenteğella*. Però en lloc d'això altres pronunciaren *šenteyela*,<sup>55</sup> d'on per una part el cordovès *Santaella*, i d'aquí surt evidentment el nostre valencià *Santa Illa* i probablement també *Santella*, contracció de *Santaella*.

*Santenys*, V. *Centenys*

SANTES CREUS

Nom del monestir de fama nacional, situat a l'extrem Oest del Baix Penedès, ja vora el Gaià; havia format municipi, amb el seu nom, que es va substituir pel del llogaret d'*Aiguamúrcia*, en aplicar les lleis de desamortització (*GGC Tarr.*, 910). Segueix essent el nom popular de tot aquell gran terme: p. ex., al Pla de Cabra, en l'enq. de 1964, situaven les cases i *NLL* menors, vora o més enllà del «camí de *santas krejus*» (xlvi, 16.35).

Com que el nostre llibre és de *Lingüística etimològica*, i no d'història, podem limitar-nos a donar-ne unes dades bibliogràfiques i anàlogues. Ramon Solà, *Guia històrica y Artística del Monasterio de Santas Creus*, *Tarr.*, 1894, 147 pp.; Eufemià Fort i Cogul, *Santes Creus. Notes hist. i descriptives*, *Tarr.*, 1897, 2a. ed. Bna. 1936, 128 pp., 4.º, amb tres monografies recents analitzades per Martín Duque, en *EEMCA* vi, 1056, 54-55. I diversos despullaments de la toponímia menor (en llistes de 1821 etc.) que ens ha transmès En Xavier Fort i Bofill. El llibre d'Udina (*Llibre Blanc de Santes Creus*, Bna., 1947) forneix un repertori riquíssim de documents ben críticament editats, amb copiosos índexs onomàstics.

*ETIM.* No fou originàriament un nom plural, sinó prolongament material del genitiu, en *DOMUS SANCTAE CRUCIS* 'el casal de la Santa Creu' (*DECat* ii, 1047a 44-45).

Bastaran unes poques dades de l'E. Mj. per documentar-ho. De primer no era més que un domini de l'Estat, o dels sobirans: a. 978: «dominicatura *Sanctae Crucis* super ripam fluminis *Gaianus*» (Font Rius, *C. d. p.*, § 8). Després, ja com església; i en fi, monestir: 1154: «ecclesias Sancti Petri et Sanctae *Crucis* de Gaiano» butlla p. p. Kehr (*Papsturk.*, p. 338); 1182: «domum *Sanctae Crucis*» (*Cart.* de Poblet, p. 185). Després, molt sovint, com monestir des de c. 1200, p. ex. 1497: «monasterium *Sanctae Crucis*» (Font Rius *C. d. p.*, § 81).

Com és sabut aquest monestir tingué des de l'E. Mj. moltes possessions en vastes extensions, p. ex. a Urgell i Segarra. A una d'aquestes o a les dues es refereix el cens de 1359 en consignar «Uluge jusana X fochs, ab III fochs de *Santes Creus*» (*CoDoACA* xii, 32).

*Santgils*, V. S- (misc. moss.) *Santiani*, V. vol. i, 254-255 *Santiñons*, V. *Centfonts Santigosa*, V. *Santigosa*, s. v. *La Sentiu Santitx*, *Santo*, *Santobernat*, *Santo Cristo*, V. S- (misc. moss.) *Santol*, V. *Ou Santos*, V. S- (misc. moss.)

SANTPEDOR

Vila de Bages, 6 k. al Nord de Manresa.

*PRON.* Casac., 1920, anotava *sampədó* o *sə-* amb *o* oberta, a Canç i a Santpedor mateix; amb -ó tancada a Igualada, Vic i Ripoll; i amb gentilici *sampəduręs*.